

До 300-річчя
від дня народження
Григорія Савича
СКОВОРОДИ

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за результатами XVIII Міжнародної
науково-практичної конференції
(12–13 травня 2022 р., м. Харків)**

Харків 2022

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (Україна),
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна),
Вірменський державний педагогічний університет імені Х. Абовяна (Вірменія),
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія),
Телавський державний університет імені Якоба Гогобашвілі (Грузія),
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна),
Куявсько-Поморська Вища Школа в Бидгощі (Польща)

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за результатами XVIII Міжнародної
науково-практичної конференції,
присвяченої 300-річчю Г. С. Сковороди
(12–13 травня 2022 р., м. Харків)

Харків
2022

УДК [37:001]«20»

Затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 5 від 24.06.2022 р.)

Методологія сучасних наукових досліджень : збірник наукових праць за результатами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 300-річчю Г. С. Сковороди (12–13 травня 2022 р., м. Харків). — Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. — 277 с.

Мови видання: українська, англійська, білоруська, вірменська, грузинська, російська.

У збірці представлено результати актуальних наукових досліджень вчених – докторантів, викладачів, учителів, вихователів, аспірантів – учасників XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 12–13 травня 2022 р.) з України, Вірменії, Грузії, Китайської Народної Республіки, Польщі.

Для наукових працівників, викладачів закладів вищої освіти, учителів, вихователів, здобувачів вищої освіти. Може використовуватись у навчальному процесі на всіх рівнях вищої освіти.

Усі статті пройшли рецензування, зберігають авторську редакцію. Всю відповідальність за зміст несуть автори.

Організаційний комітет конференції:

Бойчук Юрій – голова організаційного комітету, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Бережна Світлана – заступник голови організаційного комітету, доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Гаврілова Людмила – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і практики початкової освіти Донбаського державного педагогічного університету (Слов'янськ, Україна)

Каралідзе Джемал – кандидат історичних наук, асоційований професор, завідувач кафедри історії, археології та етнології Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Карапетян Володимир – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки та методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Криштоф Світлана – заступник голови організаційного комітету, кандидат педагогічних наук, директор Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації Міністерства освіти і науки України (Київ, Україна)

Рамазашвілі Соломон – доктор освітніх наук, заступник канцлера Телавського державного університету імені Якова Гогешашвілі (Телаві, Грузія)

Соколова Алла – доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Тамарашвілі Тамар – доктор історичних наук, асоційований професор, професор департаменту соціальних наук, бізнесу та права, декан факультету соціальних наук, бізнесу та права Телавського державного університету імені Якова Гогешашвілі (Телаві, Грузія)

Фомін Володимир – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя, в.о. декана факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Шиошвілі Ірма – доктор філософських наук, професор, ректор Телавського державного університету імені Якова Гогешашвілі (Телаві, Грузія)

Шукашвілі Ія – головний спеціаліст Бюро міжнародних відносин Телавського державного університету імені Якова Гогешашвілі (Телаві, Грузія)

Юр'єва Катерина – заступник голови організаційного комітету, доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Янкович Олександра – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри ранньої освіти, спеціальної педагогіки та ресоціалізації Куявсько-Поморської Вищої Школи (Бидгощ, Польща); завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Тернопіль, Україна)

ЗМІСТ

ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ОСВІТИ

ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА СВІТОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ 7

Чайковська Г. Нові технології в освіті для сталого розвитку 8

Яремівич М. Формування громадянської солідарності у студентської молоді – один із напрямків консолідації європейського та українського освітніх просторі 11

Передерій О. Умови прискорення трансформації правової культури населення України в аспекті європейської інтеграції 14

Го Іцзян. Інтеграція системи підготовки музично-педагогічних кадрів КНР до міжнародного освітнього простору 17

Ушмарова В., Ван Цзивень. Кроскультурний аналіз проблеми музичної обдарованості в українських і китайських дослідженнях 21

Янкович О. Методи наукових досліджень у педагогіці та медсестринстві в республіці Польща. . . 25

Жворонков М. Національний освітній процес мистецтва ілюзіонізм як невід’ємна складова інтеграційного симбіозу європейського освітнього простору 28

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 31

Ємельяненко Г., Абизова Л. Евристичний потенціал філософії освіти в сучасних педагогічних дослідженнях 32

Пільков К. Дихотомія «факт – цінність» як методологічний критерій у юридичній науці 35

Сурнін М. Застосування філософського аналізу культурологічних явищ для порівняння їх семантичного змісту 39

Трубавіна І. Теоретико-методологічні основи сучасного науково-педагогічного дослідження 41

СИСТЕМА ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ 44

Буднік С. Зміни клімату й виклики до перебудови гідрометеорологічної мережі. 45

Максименко І., Прокопук М., Зуб Л. Біоіндикація радіоактивного забруднення водою зони відчуження ЧАЕС методом аналізу пилку макрофітів. 47

Прилуцький С. Новітні прикладні методи досліджень в експериментальній генетиці 52

Степанюк А., Негоденко А. Загальні методи наукового пізнання як основа системи природничо-наукових методів дослідження. 54

Чалаташвілі О. Виготовлення спиртової настоянки квітів шафрану: дослідження оптимальних умов. 57

СИСТЕМА МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУСПІЛЬНИХ, ЕКОНОМІЧНИХ, ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВІ 60

Аладашвілі М., Тамарашвілі Т. Маршрути культурного туризму Ради Європи та Грузія 61

Basilashvili N. Comparative analysis of "soft power" and "common ground" theories 70

Voichuk V., Yefremova N. Methods for investigating the phenomenon of pessimism as a personal factor of communicative interaction 75

Боришполь Г. Ребрендинг архетипу України – соціокультурний феномен початку XXI ст. 77

Будякова О. Біоекономіка: міждисциплінарний характер досліджень 80

Бурдіашвілі М. Розвиток культури й освіти Кварельського району в 1930–1940-х роках 83

Ванда І. Бази даних у дидактичному і дослідницькому інструментарії суспільної географії макрорегіонів світу 87

Гіоргадзе Н. Артур Лайст і Грузія 91

<i>Кебадзе М., Сабанадзе О., Чохелішвілі Л.</i> Галузь історії та її розвиток у Телавському державному університеті	94
<i>Кочлошвілі Н.</i> Генезис і структура грузинської малої прози	95
<i>Мартиненко І., Королевська Т., Юр'єва К.</i> Пісні війни: естафета крізь століття	97
<i>Рамазашвілі С.</i> Бізнес-ідея і бізнес-планування	104
<i>Khalvashi R.</i> The Great Paschal Cycle with Commentaries and Order by Tbel Abuseridze	108
<i>Церцвадзе М.</i> Навчання іноземних магістрантів-філологів жанрів наукового мовлення	110
<i>Цигнадзе Ш.</i> Синонімічне поле із семантикою горя (За словниками грузинських та англійських синонімів)	111
<i>Шленьова М.</i> Особливості національного думскролінгу: як мінімізувати негативний вплив на навчання	113
МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ В ПЕДАГОГІЦІ.	115
<i>Amiraghyan M.</i> Pedagogical ways of forming senior preschooler's linguistic abilities	116
<i>Багатрішвілі Н.</i> Навчання, орієнтоване на учня	120
<i>Басіладзе Н. В. О.</i> Сухомлинський про кохання, шлюб та сім'ю	127
<i>Беземчук Л., Дарда Д.</i> Педагогічні умови гуманізації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва	135
<i>Бобирєва О.</i> Організаційно-методичні аспекти формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на основі формування фахових цінностей	138
<i>Ван Пань, Юр'єва К.</i> Провідні підходи до визначення суті особистісно-професійного розвитку вчителя музики в КНР	142
<i>Васильєва О.</i> Реалізації методів формування навичок естрадного вокалу у майбутніх вчителів музичного мистецтва в процесі підготовки творів вокальної програми	147
<i>Гаєриш І., Михайленко А.</i> Моніторинг освітнього процесу	151
<i>Груць Г.</i> До проблеми обґрунтування актуальності науково-педагогічного дослідження	153
<i>Козачок Є.</i> Співпраця закладу дошкільної освіти з сім'ями вихованців у процесі народознавчої роботи	157
<i>Коширова К., Рудічєва Н.</i> Використання елементів арттерапії у розвитку емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку	160
<i>Кузьмічова В.</i> Деякі аспекти вокальної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва в класі постановки голосу.	162
<i>Лапшина І.</i> Роль сім'ї у становленні особистості дитини з обмеженими можливостями здоров'я.	164
<i>Левчик І., Мазур О.</i> Військове вторгнення в Україну-2022 як додатковий параметр середовища формування моделі інтегрованого навчання	168
<i>Лі Ябінь, Юр'єва К.</i> Методологія визначення структури професійно-педагогічної компетентності вчителя малювання в Китаї.	172
<i>Лінь Ваньї.</i> Формування міжкультурної компетентності здобувачів-іноземців у процесі вокальної підготовки як наукова проблема	177
<i>Лозицький Д., Ічанська Н.</i> Формування ключових компетентностей у студентів шляхом розв'язування прикладних задач	181
<i>Лю Хуань.</i> Самореалізація майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інтерпретації вокальних творів	185
<i>Лю Чженьянь.</i> Хоровий спів як чинник виховання особистості в КНР.	188
<i>Мамчур О.</i> Методичні підходи до викладання суспільної географії макрорегіонів світу в закладах вищої освіти: сучасні завдання і виклики.	191
<i>Манучарян С., Налбандян Т.</i> Особливості розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників	194

Мікеладзе Т. Особливості наративного дослідження	198
Мкртічян О. Впровадження технології формування творчого потенціалу в майбутніх вихователів в освітньому процесі ЗВО	202
Овсепян С., Кіракосян Л. Ефективність занять шахами в дитячому садку	206
Остапенко А. Філософські витоки критичного мислення	210
Рудічєва Н. Особливості формування аксіологічної компетентності учнів молодшого шкільного віку	212
Сеньовська Н., Нестайко І. Застосування та аналіз вебінарів як форми організації навчання	214
Середа М., Ічанська Н. Особливості дистанційного навчання під час вивчення математики	216
Tavdgiridze L., Sherozia N., Doborjginidze D. Creative thinking – one of the challenges of the education system	218
Ткаченко М. Формування сценарно-режисерських навичок як компонент професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва	225
У Юе. Методи підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до поліхудожнього виховання учнів в умовах інтегрованого навчання	229
Khoderyan B., Harutyunyan A. The study of wood elasticity as a factor in the development of technical knowledge of students	231
Чжан Хао. Методологія діагностики розвитку музичальності дітей дошкільного віку в Україні та КНР	236
Чжао Бейбей. Образотворча діяльність школярів України та КНР у позаурочний час	241
Чжоу Тінтін. Питання організації методичної роботи з музичного розвитку дітей	244
Шурпик О., Ічанська Н. Інформаційні технології у навчанні вищої математики	246
МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПСИХОЛОГІЇ	249
Карапетян В., Кіракосян Л., Оганесян Ш. Методи самопізнання у старшому дошкільному віці	250
Конева К., Малихіна О. Особливості вивчення міжособистісних взаємин молодших дошкільників з однолітками	254
Концева О., Серга Т. Психологічний зміст феномену задоволеності шлюбом	256
Лапенко Я., Серга Т. Психолого-педагогічні методи корекції емоційно-вольової сфери дітей з затримкою психічного розвитку	260
Лубенець Ю., Серга Т. Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку в умовах перебування на прифронтових територіях	263
Малихіна О. Фасилітативний підхід у діяльності вихователя: актуальні проблеми дослідження	265
Хачатрян Н., Карапетян В. Сутність психологічної сумісності: аналіз основних понять	267
Цуркан І., Серга Т. Психодіагностичний інструментарій дослідження кар'єрних орієнтацій студентів закладів вищої освіти	271
Шишова О. Невербальні засоби взаємодії волонтера з клієнтами	273

Груць Г.

*доцент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ДО ПРОБЛЕМИ ОБҐРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Сьогодні ми спостерігаємо за фундаментальними трансформаціями в соціокультурному й науковому світогляді та свідомості, що спонукає до переосмислення методології наукового пізнання.

Розглянемо більш детально конкретні структурні компоненти методологічного апарату наукового дослідження, а саме зміст і логіку обґрунтування актуальності науково-педагогічного дослідження, які містять опис наукової і соціальної значущості роботи, її практичної затребуваності. При оцінці актуальності фундаментальних досліджень увага акцентується передовсім на теоретичній нерозробленості проблеми, а в прикладних – акцент робиться на практичних потребах.

За ступенем вираженості актуальності наукові дослідження поділяються на групи. Методологи С. Гончаренко, М. Данілова, В. Краєвський, В. Лозова, В. Полонський, М. Скаткін, А. Фурман, виділяють такі типи досліджень:

- високоактуальні дослідження: проблеми, які в них розглядаються, не досліджені взагалі або досліджені дуже слабо; за вказаним напрямком існують окремі приватні публікації й робота може істотно змінити наукові уявлення на цю тему;
- актуальні дослідження: характеризуються слабкою попередньою розробленістю обраних тем і суперечливістю підходів до них; розв'язання даної проблеми позитивно позначиться на практиці і доповнить теорію;
- малоактуальні дослідження: обрані ними теми вивчені на цілком задовільному рівні, хоча окремі аспекти проблем досі не розв'язані; практична потреба в таких роботах незначна; з цієї проблеми є велика кількість публікацій;
- неактуальні дослідження: предметом уваги автора є проблеми, незначущі для практики; з цієї теми є багато теоретичних і прикладних робіт; отримані результати дублюють відоме й не привносять нічого нового в науку.

Дослідникам варто звернути увагу на те, що робота з обґрунтування актуальності досліджуваної проблеми носить пролонгований характер – починається при виборі, формулюванні та уточненні теми і триває протягом її розробки: при висуванні мети,

завдань, обґрунтуванні робочої гіпотези чи концепції дослідження, в ході аналізу теоретичних аспектів теми, в процесі проведення дослідно-експериментальної роботи та інтерпретації її результатів. По суті, обґрунтування актуальності являє собою послідовну системну аргументацію важливості та спроможності обраної теми. Таким чином, на всіх етапах наукового дослідження відбувається покрокове доповнення системи доказів аргументами, які підтверджують соціальну й науково-практичну значимість і сучасність проведеної роботи. При цьому актуальність конкретизується з погляду новизни підходу, прогностичного потенціалу висунутих наукових положень і можливостей сучасних методів теоретичного та емпіричного дослідження.

У структурі обґрунтування доцільно умовно виділити такі розділи-рівні: соціально-педагогічний, науково-теоретичний, практико-методичний.

На першому рівні проводиться опис потреб соціально-педагогічної практики у розв'язанні конкретних проблем (дидактики, теорії виховання, загальних основ педагогіки, освітнього менеджменту та ін.). Для цього необхідно звернутися до соціального замовлення в системі освіти (воно може містити і соціальні, і власне педагогічні, і економічні, і політичні, і військові, й інші аспекти). Соціальне замовлення може бути визначене безпосередньо – в Конституції України, у законі «Про освіту» та інших документах або опосередковано – в нормативно-правових актах, завданнях, через фінансові асигнування наукових тем з боку держави. Вивчивши аналітичний матеріал прогностичного характеру, досліднику необхідно встановити, як у нових соціокультурних умовах повинна змінитися практика освіти та які завдання стоять перед педагогічною наукою в світлі обраної для дослідження теми.

Крім того, в цьому розділі опису актуальності формулюються положення, які характеризують посутнє, тобто реально представлене в освітній практиці. Стан справ можна показати, звертаючись до узагальнених висновків авторитетних джерел, переконливих фактів, яскравих і показових цифр і т. ін. У ролі аргументів можна залучати також деякі дані констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи.

На другому рівні актуальності – науково-теоретичному – важливо виявити і опукло представити власне теоретичні передумови, як дозволяють приступити до вивчення проблеми. Для цього доречно відповісти на такі запитання:

- що вже зроблено вченими-попередниками з досліджуваної теми?
- що залишилося нерозкритим?
- що необхідно зробити в теоретичному плані?

Здійснюючи обґрунтування науково-теоретичної актуальності, затребуваності та значущості роботи, корисно звертатися не тільки до праць із педагогіки та психології. На сучасному постнекласичному етапі розвитку науки свою світоглядну та аксіологічну функцію більш активно почала виконувати філософія. Звернення до філософських знань, філософських методів наукового пізнання дозволить більш точно показати місце

конкретного напрямку дослідження в культурно-цивілізаційному процесі та загальнонауковому контексті.

Третій рівень опису актуальності дослідження – практико-методичний – звернений до безпосередніх запитів освіти. У зв'язку з цим слід переконливо довести, що проведене дослідження затребуване конкретною практикою навчання і виховання. У ролі джерел вивчення стану справ у реальній практиці корисно використовувати методичну літературу (статті, спеціальні книги, журнали, монографії, посібники тощо), методичні розробки інформаційно-методичних центрів, методичних кабінетів різних рівнів, архівів, досвід конкретних педагогів (представників масового, передового, новаторського досвіду тощо).

Багаторівневий аргументований опис актуальності дослідження здатен стати міцним концептуальним «стартом» і закономірно підвести дослідника до протиставлення суцього і належного. Відштовхуючись від цього протиставлення, автор роботи доказово й усвідомлено виділяє суперечності, що лежать в основі дослідження – наявні в теорії і практиці невідповідності, парадокси й неузгодженості. Суперечності корелюються з позиціями актуальності й зазвичай виявляються при осмисленні соціального замовлення в освіті та нових запитів практики, а також при зверненні до існуючих наукових теорій (коли з'являються нові, які не узгоджуються з теоріями, факти, виявляються нові зв'язки, логічні вади або лакуни в усталених теоріях).

Оцінка й усебічний аналіз виявлених суперечностей сприяють визначенню проблемного поля дослідження. Варто підкреслити, що не всяка проблема має науковий характер і дозволяється науковими засобами (проблеми можуть бути обумовлені фінансовими, кадровими, матеріальними труднощами, відсутністю необхідного обладнання, інвентаря і т. ін.). Відмітна особливість наукової проблеми полягає в тому, що вона народжується як констатація недостатності саме наукових знань. Проблема дослідження логічно впливає з установленної суперечності. При цьому з неї (суперечності) виокремлюється лише те, що стосується науки і переведено в площину пізнання, виражено мовою науки.

Важливо зазначити, що зміст і форма концептуалізації наукового знання рівноцінні за значимістю. Так, розділ наукової роботи, відведений для опису актуальності проблеми дослідження, має логіко-стилістичні та мовні особливості. Використовувані в оформленні цього розділу мовні засоби, звісно, повинні бути суто науковими, хоча припустиме, а часто й доцільне залучення виразних і яскравих мовних засобів, які містять емоційно-оцінні лексеми і конструкції. У стилі написання можуть бути присутні елементи публіцистики, звернення до широкого соціокультурного контексту. Це дозволить яскравіше висвітлити суспільну значимість розроблюваної теми.

Крім того, доцільно збагачувати педагогічні лексеми, категорійний апарат педагогіки за допомогою введення нових понять із філософії, культурології, мистецтвознавства, евристики, інноватики, глобалістики тощо для відображення

реального поліфонічного образу світу. Корисно також залучати наукову літературу не тільки з педагогіки і психології, але також із соціології, культурології, етики, естетики, політології, демографії, економіки, а крім того, матеріали з авторитетних засобів масової інформації (однак слід пам'ятати, що всі наведені факти повинні відповідати вимогам достовірності). Звичайно, публіцистичними вишукуваннями не варто зловживати, але нерідко при викладі актуальності роботи доцільно вдаватися до таких прийомів: «нагнітання» незаперечних аргументів; залучення ефектних образних прикладів, показових фактів, вражаючих цифрових даних; використання для більшої контрастності й «опуклості» поданого матеріалу антитез, антонімів, навіть метафор, також використання паралельних конструкцій при виділенні суперечностей (наприклад, «з одного боку, ..., з іншого боку, ...»; «якщо..., то...»; «у той час як ..., проте ...», «не лише, але і (й)» і подібних). Досліднику необхідно застрахуватися від помилок при формулюванні актуальності та проблеми дослідження. Найбільш типові з них такі:

- актуальність обґрунтована формально, як щось очевидне;
- опис актуальності дослідження не пов'язаний або слабо пов'язаний із його основним змістом, тобто є «доважок» до роботи;
- дослідник пропонує обґрунтування актуальності не конкретної теми, а цілої галузі знань;
- автор висуває штучно надуману проблему (псевдопроблему), засновану на хибному посиленні, будуючи ілюзорні кореляції;
- проблема формулюється не в науковому сенсі (як усвідомлення недостатності знань), а в загальноповсякденному (як завдання, перешкода);
- у викладі актуальності публіцистизм переважає над науковим стилем мовлення;
- при аргументації наводяться неперевірені факти, цифри, суб'єктивні свідчення (автор вдається до сумнівних джерел, наприклад, недостовірних газетних матеріалів тощо);
- доказ актуальності неповноцінний, оскільки побудований із методологічними помилками, описаними в працях класика педагогіки А. С. Макаренка («помилка етичного фетишизму», «помилка відокремленого засобу», «помилка дедуктивного умовиводу»);
- актуальність викладена яскравіше, ніж сама робота. Дослідник не повертається до ідей, які відображені при описі актуальності, а полишає їх. При цьому робота не виправдовує очікувань, а її автор не виконує поставлених завдань.

Чим вищий рівень рефлексії вченого і, відповідно, більш широкий діапазон розгляду об'єкта пізнання й віддалена дослідницька прогностика, тим раніше (вже на етапі вибору теми, обґрунтування її актуальності, усвідомлення проблеми й вироблення ідеї) відбувається закладка способів «стикування», узагальнення і синтезу знань, що становлять методологічні основи, об'єкт і предмет наукового аналізу.